

BLOC IV. Organització i gestió universitària

Ernest Pons Fanals
Universitat de Barcelona
epons@ub.edu

Aquest document està redactat amb l'objectiu de proposar-vos un fil conductor i un conjunt de materials que us pugui servir de guia i facilitar l'estudi d'aquest bloc. En aquest sentit, cal fer dues consideracions importants:

- 1) S'ha intentat que es tracti d'un text breu i, per tant, s'ha de considerar un resum. Ara bé, també s'ha intentat prioritzar aquells aspectes que poden resultar més importants.
- 2) S'ha redactat de manera específica com a guia d'estudi, durant el mes de febrer de l'any 2016. I, per tant, s'han prioritzat aquells aspectes que poden ser més rellevants atesa la conjuntura.

Contextualització

Cap a finals del segle XX, alguns dels referents bàsics que inspiraven les legislacions universitàries dels anys setanta i vuitanta a nivell europeu comencen a qüestionar-se, més o menys obertament. Com a exemple central, si anteriorment les universitats defensaven bàsicament la seva autonomia enfront de la ingerència de l'Estat, ara s'insereixen en un entorn polític i socioeconòmic molt més complex, dins del qual es troben subjectades a condicionants i límits molt més subtils.

La primera Llei Orgànica que regulava el sistema universitari, del 1983 (LRU) es va veure posada en qüestió, en bona mesura degut a l'increment del professorat associat, que s'incorporava per cobrir les necessitats a les quals no arribaven les plantilles de membres permanents. Fruit, en definitiva, del ràpid creixement de l'activitat universitària.

Des d'un punt de vista més europeu, l'any 1998 es signa la Declaració de la Sorbona per part d'Alemanya, França, Itàlia i el Regne Unit, que té com a objectiu "impulsar una zona europea dedicada a l'Educació Superior". L'objectiu principal és poder competir en igualtat de condicions amb altres sistemes universitaris a nivell mundial. Aquesta declaració significa a la pràctica el tret de sortida cap a una major interoperabilitat entre les universitats europees, especialment per la via de l'adaptació de les seves estructures curriculars, amb la vista posada en l'harmonització en la mesura del possible per afavorir la mobilitat dels estudiants i dels treballadors en general. Tot just un any després, i ja amb la participació de 29 països europeus, es signa la més coneguda Declaració de Bolonya que incorpora en el títol i en l'esperit l'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES).

En el marc de l'Estat té lloc, al mateix temps, un debat de fons sobre el futur de la institució universitària impulsat en bona part des de les pròpies universitats. Així es

reflecteix quan és la *Conferencia de Rectores de Universidades Españolas* (CRUE) qui encomana al professor Josep Maria Bricall la direcció d'un procés d'anàlisi, debat i propostes sobre el sistema universitari de l'Estat. D'aquest procés en va néixer l'informe *Universidad 2000* que constata la necessitat d'un canvi profund en el sistema universitari de l'Estat.

Finalment, al 21 de desembre del 2001 s'aprova la Ley Orgánica de Universidades (LOU) que va suposar una reforma estructuralment important, motivant que les universitats haguessin de reformar els seus Estatuts.

El 2005 van ser aprovats els Reial Decret 55/2005 pel qual s'estableix l'estructura dels ensenyaments universitaris i es regulen els estudis universitaris oficials de Grau, i el Reial Decret 56/2005 que regula els estudis universitaris de postgrau. Aquesta normativa va servir d'inici de la implantació de la nova estructura dels estudis adaptats a l'EEES. A la pràctica l'inici d'aquesta implantació va suposar serioses discrepàncies entre les diverses Administracions implicades (Universitats, CCAA i Estat) sobretot en relació a dos aspectes: la flexibilitat permesa en la durada dels cicles i la necessitat de redefinir a la baixa el catàleg de títols.

Finalment, el Real Decreto 1393/2007 va recollir la nova concepció del disseny dels títols que es basa en un procés de Verificació que finalitza amb la seva inscripció al *Registro de Universidades, Centros y Títulos* (RUCT) com a requisit per la seva consideració com a oficials. A més, les titulacions perdien el seu caràcter perenne en haver-se de sotmetre a un procediment d'avaluació regularment per tal de conservar la seva acreditació.

El 2007 també s'aprova la LOMLOU que, a més d'altres novetats referides a la docència, la recerca i la transferència de tecnologia, la gestió, la governança i la participació, estableix la nova estructura dels ensenyaments en tres cicles: grau, màster i doctorat. Elimina el catàleg de títols i estableix un nou sistema pel disseny, verificació, avaluació i registre de les noves titulacions oficials amb la voluntat de potenciar l'autonomia de les universitats, al mateix temps que augmenta l'exigència de rendir comptes. Per això es modifica, per exemple, el sistema de selecció del professorat.

A nivell autonòmic, Catalunya va ser la primera Comunitat Autònoma en dotar-se d'una legislació pròpia per a les seves universitats, una vegada aclarit l'abasta de la seva competència en base a vàries sentències del Tribunal Constitucional.

12. L'autonomia universitària a la Constitució Espanyola. La Llei orgànica 6/2001, de 21 de desembre, d'Universitats. Estructura i contingut.

L'autonomia universitària a la Constitució Espanyola.

L'article 27.10 de la Constitució espanyola de 1978 “reconoce la autonomía de las Universidades, en los términos que la ley establezca”. Tot i que està reconegut aquest principi dins de l'apartat de drets i llibertats fonamentals, apareix com a garantia institucional. El referent principal en relació amb el desenvolupament legislatiu és la Ley Orgánica 11/1983 de 25 d'agost, o Ley de Reforma Universitaria (LRU). Y, més tard, la Ley Orgánica 6/2001 de 21 de desembre.

Aquesta garantia implica la pròpia existència la institució universitària o servei públic d'educació superior sobre el model institucional de las universitats que han de comptar amb òrgans representatius de la comunitat universitària per a gestionar els interessos propis de la institució. A més, han de disposar de les potestats administratives necessàries per desenvolupar aquesta gestió: potestat normativa, d'organització, de personal i disciplinària, de despesa o financera. L'autonomia universitària implica, per tant, l'exercici de les funcions que s'encarreguin a la Universitat, sense ingerències externes.

Que es tracti, a més, d'un dret fonamental, suposa que s'hagi de regular per llei orgànica, que no sigui possible ni la legislació delegada ni els decrets llei. Que davant de la seva infracció es pugui acudir al recurs d'empara tant ordinari com, en el seu cas, constitucional. I la necessitat d'usar el procediment especial de reforma constitucional si s'hi volen introduir modificacions

En definitiva, i tal com assenyala la Sentència del Tribunal Constitucional 75/97, l'autonomia universitària es la plasmació institucional que preserva la llibertat acadèmica (de docència, estudi i recerca). Suposa un conjunt de potestats que garanteixen, en la seva doble vessant individual i col·lectiva, la llibertat de ciència i de càtedra (Sentències del Tribunal Constitucional 106/90, 187/91 i 156/94).

La Llei orgànica 6/2001, de 21 de desembre, d'Universitats.

Del conjunt de la llei, que consta d'un total de 93 articles s'assenyalen les parts més rellevants:

- Preámbulo
- TÍTULO PRELIMINAR. De las funciones y autonomía de las Universidades
- TÍTULO I. De la naturaleza, creación, reconocimiento, y régimen jurídico de las Universidades
- **TÍTULO II. De la estructura de las Universidades**
 - CAPÍTULO I. De las Universidades públicas
 - CAPÍTULO II. De las Universidades privadas
- **TÍTULO III. Del Gobierno y representación de las Universidades**

- CAPÍTULO I. De las Universidades públicas
- CAPÍTULO II. De las Universidades privadas
- TÍTULO IV. De la coordinación universitaria
- TÍTULO V. De la evaluación y acreditación
- TÍTULO VI. De las enseñanzas y títulos
- TÍTULO VII. De la investigación en la Universidad y de la transferencia del conocimiento
- TÍTULO VIII. De los estudiantes
- TÍTULO IX. Del profesorado
- CAPÍTULO I. De las Universidades públicas
- CAPÍTULO II. De las Universidades privadas
- TÍTULO X. Del personal de administración y servicios de las Universidades públicas
- TÍTULO XI. Del régimen económico y financiero de las Universidades públicas
- TÍTULO XII. De los centros en el extranjero o que impartan enseñanzas con arreglo a sistemas educativos extranjeros
- TÍTULO XIII. Espacio europeo de enseñanza superior
- TÍTULO XIV. Del deporte y la extensión universitaria

Aquesta llei va ser aprovada amb poc consens polític i amb una forta oposició per part de les Universitats. No obstant això, va aportar algunes mesures que han tingut un impacte important a les universitats:

- La creació de l'Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y la Acreditación (ANECA). Per primera vegada es referia en una llei a la necessitat de les Universitats de rendir comptes a la societat i de fer-ho a través d'una Agència avaluadora estatal.
- L'establiment d'un nou requisit per a l'accés del professorat al règim funcional: l'habilitació.
- La possibilitat d'elecció del Rector o Rectora per sufragi universal amb ponderació de vots segons l'estament.
- La definició d'una carrera acadèmica per al professorat contractat no funcionari (que pot arribar a ser fins el 49% de la plantilla).

La LOMLOU va resoldre alguns dels punts més polèmics:

- Va modificar el procés d'habilitació de professorat funcionari. Desenvolupat al Real Decreto 1312/2007 y Real Decreto 1313/2007, de 5 d'octubre.
- Es dona importància al paper que han de jugar les universitats en el món productiu, no només de forma programàtica, sinó també en l'articulat amb mesures més precises.
- Es posa èmfasi en els canvis derivats de la implantació de l'EEES.

13. La Llei 1/2003, de 19 de febrer, d'Universitats de Catalunya. Estructura i contingut.

Aprofitant el major marge competencial que aquesta Llei conferia a les Comunitats Autònomes respecte de l'anterior LRU, van sortir diverses lleis d'àmbit autonòmic.

Del conjunt de la llei, que consta d'un total de 165 articles s'assenyalen les parts més rellevants:

- Títol preliminar. Disposicions generals
- Títol I. L'activitat universitària
 - Capítol I. L'estudi i la docència
 - Capítol II. Recerca i transferència de tecnologia i transmissió de coneixements
- **Títol II. La comunitat universitària**
 - Capítol I. Disposicions generals
 - Capítol II. Els estudiants
 - Capítol III. El personal acadèmic
 - Capítol IV. Els investigadors en formació
 - Capítol V. El règim retributiu
 - Capítol VI. El personal d'administració i serveis de les universitats públiques
- Títol III. El govern i la representació de les universitats públiques
 - Capítol I. Disposicions generals
 - Capítol II. Òrgans unipersonals
 - Capítol III. El consell social
 - Capítol IV. Consell d'antic alumnat i de persones amigues de la universitat
- Títol IV. L'ordenació de l'activitat universitària
 - Capítol I. El règim jurídic de les universitats
 - Capítol II. L'ordenació dels estudis i de les estructures universitàries
- Títol V. Instruments bàsics d'ordenació
- **Títol VI. La coordinació universitària. El consell interuniversitari de Catalunya**
 - Capítol I. Definició, estructura i funcionament
 - Capítol II. Òrgans unipersonals
 - Capítol III. Òrgans col·legiats
 - Capítol IV. Coordinació i col·laboració
- **Títol VII. Les garanties de qualitat. L'avaluació, l'acreditació i la certificació**
 - Capítol I. La qualitat
 - Capítol II. L'Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya

14. L'Estatut de la Universitat de Barcelona: òrgans de govern i aspectes organitzatius de la UB. L'espai europeu d'educació superior. Ensenyaments de grau, màster oficial i doctorat. Estudis propis i extensió universitària.

L'Estatut de la UB.

Les universitats són, tant pel que fa als seus objectius com pel que fa a la seva composició, institucions altament complexes. L'Estatut, com a norma bàsica, n'estableix clarament la missió i, de manera explícita o implícita, se n'enuncien els principis rectors.

Així, al seu Article 3 consta que la Universitat de Barcelona s'encarrega, dins del seu àmbit de competències, de la prestació del servei públic de l'ensenyament superior, mitjançant la docència, l'estudi i la recerca. I com a objectius fonamentals es fixen els següents:

- a) la creació, transmissió i difusió de la cultura i dels coneixements científics, tècnics i professionals, així com la preparació per a l'exercici professional,
- b) el foment del pensament crític i de la cultura de la llibertat i el pluralisme, i la transmissió dels valors cívics i socials propis d'una societat democràtica,
- c) l'enriquiment del patrimoni intel·lectual, cultural i científic de Catalunya, el seu desenvolupament econòmic i el benestar social,
- d) la difusió del coneixement i la cultura a través de l'extensió universitària, la prestació de serveis a la comunitat universitària i a la societat i la formació continuada al llarg de tota la vida

A partir d'aquí, la resta d'articulat desgrana tot allò que en permet regular l'estructura i organització, els òrgans de govern, la docència, la recerca, la relació amb la societat, el personal acadèmic i el personal d'administració i serveis. Del conjunt de la llei, s'assenyalen a continuació les parts més rellevants:

- Preàmbul
- TÍTOL I. Naturalesa i objectius
- TÍTOL II. Estructura i organització interna
 - Capítol I. Preliminar
 - Capítol II. De les facultats i les escoles universitàries, de les àrees acadèmiques i de la delegació de funcions
 - Capítol III. Dels departaments
 - Capítol IV. Dels instituts universitaris de recerca
 - Capítol V. De les agències
 - Capítol VI. Dels parcs científics i tecnològics
 - Capítol VII. Dels centres hospitalaris i assistencials
 - Capítol VIII. De l'organització de la gestió i dels serveis de suport
- TÍTOL III. Dels òrgans de Govern de la Universitat

- Capítol I. Del Claustre Universitari
- Capítol II. Del Consell de Govern
- Capítol III. Dels òrgans consultius
- Capítol IV. Del síndic o la síndica de greuges
- Capítol V. Del Consell Social
- Capítol VI. Del rector o la rectora, dels vicerectors i les vicerectores i del secretari o la secretària general
- Capítol VII. De la Gerència
- TÍTOL IV. De la docència i l'estudi
- Capítol I. Disposicions generals
- Capítol II. Dels ensenyaments homologats i propis
- Capítol III. Dels ensenyaments de doctorat
- Capítol IV. Del doctorat honoris causa
- Capítol V. Dels altres ensenyaments
- TÍTOL V. De la recerca
- Capítol I. Disposicions generals
- Capítol II. Activitats i organització de la recerca
- Capítol III. Contractes i convenis de recerca i transferència de coneixement
- TÍTOL VI. De la universitat i la societat
- Capítol I. De l'extensió universitària
- Capítol II. Del Grup Universitat de Barcelona
- Capítol III. Dels centres adscrits
- Capítol IV. Del nou alumnat
- Capítol V. De l'antic alumnat
- TÍTOL VII. De l'alumnat i de l'accés a la universitat
- Capítol I. Disposicions generals
- Capítol II. De l'accés, la permanència i l'avaluació de l'alumnat
- Capítol III. De les organitzacions i activitats estudiantils
- Capítol IV. De la política assistencial
- TÍTOL VIII. Del personal acadèmic
- Capítol I. Disposicions generals
- Capítol II. Del tipus de personal acadèmic
- Capítol III. De la provisió de places de funcionariat docent
- Capítol IV. De la provisió de places de professorat contractat
- Capítol V. De la provisió de places d'ajudants
- Capítol VI. Del personal investigador en formació
- Capítol VII. De la Comissió de Reclamacions
- Capítol VIII. Del control i l'avaluació de l'activitat acadèmica
- TÍTOL IX. Del personal d'administració i serveis
- TÍTOL X. Del règim econòmic i financer
- Capítol I. Del patrimoni
- Capítol II. Del pressupost
- Capítol III. De la gestió pressupostària i del control intern
- Capítol IV. De la contractació
- TÍTOL XI. De la reforma de l'Estatut
- Disposicions addicionals

- Disposicions transitòries
- Disposició final

Òrgans de Govern

Claustre

- El Claustre Universitari és el màxim òrgan de representació de la comunitat universitària. Li correspon elaborar, modificar i, si escau, desenvolupar l'Estatut, controlar la gestió dels càrrecs i dels òrgans de govern de la Universitat, aprovar les línies generals d'actuació de la Universitat i, en circumstàncies extraordinàries, convocar eleccions a rector o rectora.
- Està format per un màxim de 300 membres, a més del Rector, Secretari/a General i Gerent. Aquests 300 membres corresponen a 180 PDI (incloent vicerectors i degans), 90 estudiants i 30 PAS.

Consell de Govern

- És l'òrgan col·legiat de govern de la Universitat. Estableix les línies estratègiques i programàtiques, a més de les directrius i els procediments per aplicar-les, en els àmbits d'organització dels ensenyaments i la docència, de la recerca, dels recursos humans i econòmics i d'elaboració dels pressupostos.
- Està format per un total de 56 membres: Rector, Secretari/a General, Gerent, quinze membres designats pel Rector, vint representants del Claustre, deu representants dels degans i directors d'escoles universitàries, cinc representants dels Directors de Departament i Directors dels Instituts Universitaris de Recerca, i tres membres del Consell Social que no pertanyin a la comunitat universitària.

Comissions delegades

- Actuen per delegació del Consell de Govern, per qui han estat nomenades. En aquests moments hi ha les següents:
 - ✓ Comissió Acadèmica
 - ✓ Comissió de Biblioteques
 - ✓ Comissió Econòmica
 - ✓ Comissió de Personal d'Administració i Serveis
 - ✓ Comissió de Política Científica
 - ✓ Comissió de Política Lingüística
 - ✓ Comissió de Professorat
 - ✓ Comissió de Recerca
 - ✓ Comissió de Reclamacions
 - ✓ Comissió de Reglament
 - ✓ Comissió dels Serveis Científicotècnics

Òrgans consultius

- La Junta Consultiva és l'òrgan d'assessorament del rector o la rectora i del Consell de Govern en matèria acadèmica, i està compostat per vint-i-cinc docents (funcionaris o contractats permanents) escollits pel Consell de Govern, a més del Rector i del Secretari/a General.

Síndic de Greuges

- És l'òrgan encarregat de vetllar pels drets i les llibertats de l'alumnat, el professorat, el personal investigador i el personal d'administració i serveis davant les actuacions dels diferents òrgans i serveis universitaris

Consell Social

- Està format per nou membres representatius de la societat catalana, a més del Rector, el Secretari/a General, el Gerent i tres membres escollits pel Consell de Govern (un PDI, un estudiants i un PAS).
- És l'òrgan de participació de la societat en la Universitat i l'òrgan de relació de la Universitat amb la societat. Supervisa les activitats de caràcter econòmic i el rendiment dels serveis de la Universitat, i promou la col·laboració de la societat en el finançament d'aquesta.

Rector i Vicerectors

- El Rector o Rectora és la màxima autoritat acadèmica de la Universitat i el seu representant legal. I n'exerceix la direcció i la gestió de la Universitat.
- El Rector és assistit pel Consell de Direcció, format pels vicerectors/es, el secretari/a i gerent.

Gerència

- Correspon al o a la gerent la direcció i la gestió dels recursos de la Universitat sota la direcció del rector o la rectora i seguint les directrius establertes pel Consell de Govern i pel Consell Social.

L'Espai Europeu d'Educació Superior

Si ens fixem en quina és la finalitat perseguida per la creació d'aquest Espai Comú, hem de remuntar-nos a la declaració de Bolonya de 1999 on s'estableix un conjunt de 6 objectius ben concrets:¹

a) Que els sistemes nacionals de titulacions siguin comparables (Suplement Europeu al Títol).

Adoption of a system of easily readable and comparable degrees, also through the implementation of the Diploma Supplement, in order to promote European citizens employability and the International competitiveness of the European higher education system

b) Crear una estructura de titulacions basada en dos cicles (grado y postgrado).

Adoption of a system essentially based on two main cycles, undergraduate and graduate. Access to the second cycle shall require successful completion of first cycle studies, lasting a minimum of three years. The degree awarded after the first cycle shall also be relevant to the European labour market as an appropriate level of qualification. The second cycle should lead to the master and/or doctorate degree as in many European countries.

c) Aplicar el crèdit ECTS com a model curricular per a mesurar resultats d'aprenentatge i volum de treball de l'estudiant de manera equiparable

Establishment of a system of credits - such as in the ECTS system – as a proper means of promoting the most widespread student mobility. Credits could also be acquired in non-higher education contexts, including lifelong learning, provided they are recognised by receiving Universities concerned.

d) Afavorir la mobilitat internacional tant d'estudiants, com de professors, investigadors i personal de les universitats.

Promotion of mobility by overcoming obstacles to the effective exercise of free movement with particular attention to:

- for students, access to study and training opportunities and to related services

- for teachers, researchers and administrative staff, recognition and valorisation of periods spent in a European context researching, teaching and training, without prejudicing their statutory rights.

¹ Ha estat tanta la informació difosa sobre l'EEES, amb tants debats, que he optat per incloure la referència al text original de la declaració de Bolonya de 1999.

e) Implantar sistemes d'assegurament de la qualitat

Promotion of European co-operation in quality assurance with a view to developing comparable criteria and methodologies.

f) Promoure la dimensió europea en l'educació superior.

Promotion of the necessary European dimensions in higher education, particularly with regards to curricular development, interinstitutional co-operation, mobility schemes and integrated programmes of study, training and research.

La majoria d'aquests objectius estan relacionats directament amb reformes legislatives que ja han estat realitzades. És el cas de la implantació del suplement europeu al títol, l'aprovació de les noves titulacions d'acord amb els dos nivells o la implantació de sistemes de garantia de qualitat.

Però l'aspecte més complex per a la seva implantació, i eix central del canvi, té a veure amb l'aplicació del crèdit ECTS com a model curricular. Més enllà d'aspectes purament formals, si ens fixem en el model, veurem que la seva aplicació requereix d'importants canvis en la cultura docent universitària del nostre país. Per analitzar quines són aquestes necessitats podem referir-nos al text europeu que defineix l'estructura bàsica del currículum de la següent manera, on hem assenyalat en negreta els conceptes clau:

*The European Credit Transfer and Accumulation System is a student-centred system based on the student **workload** required to achieve the objectives of a programme, objectives preferably specified in terms of the learning outcomes and competences to be acquired.*

ECTS is based on the principle that 60 credits measure the workload of a full-time student during one academic year. The student workload of a full-time study programme in Europe amounts in most cases to around 1500-1800 hours per year and in those cases one credit stands for around 25 to 30 working hours.

*Credits in ECTS can only be obtained after successful completion of the work required and appropriate **assessment** of the **learning outcomes** achieved. Learning outcomes are sets of **competences**, expressing what the student will know, understand or be able to do after completion of a process of learning, long or short.*

*Student workload in ECTS consists of the time required to complete all planned **learning activities** such as attending lectures, seminars, independent and private study, preparation of projects, examinations, and so forth.*

*Credits are allocated to all educational components of a **study programme** (such as modules, courses, placements, dissertation work, etc.) and reflect the quantity of work each component requires to achieve its specific objectives or learning outcomes in*

relation to the total quantity of work necessary to complete a full year of study successfully.

The performance of the student is documented by a local/national grade. It is good practice to add an ECTS grade, in particular in case of credit transfer. The ECTS grading scale ranks the students on a statistical basis. Therefore, statistical data on student performance is a prerequisite for applying the ECTS grading system. Grades are assigned among students with a pass grade as follows:

A best 10% , B next 25%, C next 30%, D next 25%, E next 10%,

A distinction is made between the grades FX and F that are used for unsuccessful students. FX means: “fail- some more work required to pass” and F means: “fail – considerable further work required”. The inclusion of failure rates in the Transcript of Records is optional

En definitiva, els conceptes que em semblen clau del model curricular de l'EEES són els següents:

- *Workload:* càrrega de treball de l'estudiant.
- *Assessment:* avaluació.
- *Learning outcomes:* resultats d'aprenentatge.
- *Competences:* competències.
- *Learning activities:* activitats d'aprenentatge.
- *Study programme:* pla d'estudis.

Estem, doncs, davant un canvi estructural que impulsa la innovació metodològica centrada en el procés d'aprenentatge i en l'adquisició de competències generals i específiques del títol.

Ensenyaments de grau, màster oficial i doctorat.

Al llarg dels darrers anys s'han anat aprovant diversos Reials Decret que han anat configurant l'estructura de les titulacions oficials. La referència bàsica és el Real Decreto 1393/2007 que fixa les directrius clau pel que fa a aquests titulacions i que va derogar el Real Decreto 55/2005 y el Real Decreto 56/2005, que ordenaven graus i màsters respectivament. Però cal tenir en compte també els canvis introduïts pel Real Decreto 861/2010, Real Decreto 99/2011, Real Decreto 96/2014 y Real Decreto 420/2015.

A partir d'aquesta legislació, les titulacions universitàries de caràcter oficial s'estructuren en dos nivells (grau i postgrau) i tres cicles, cadascun dels quals condueix a l'obtenció del títol corresponent.

Les modificacions més recents són degudes a l'aprovació del Real Decreto 43/2015, on el més important és que flexibilitza la durada dels ensenyaments de grau.

El primer cicle condueix a un títol de grau, i el segon i tercer cicles permeten d'obtenir els títols de màster i de doctorat, tots dos compresos en el que es coneix com a programa de postgrau.

Les titulacions es planifiquen a partir del criteri que un curs a temps complet equival a 60 crèdits ECTS, és a dir, un volum total de dedicació per curs per part de l'estudiant (incloent-ho tot) de 1.500 a 1.800 hores.

Per obtenir un títol de grau cal acumular entre 180 i 240 crèdits ECTS, amb algunes excepcions, com ara Medicina, Farmàcia o Odontologia, en què el nombre de crèdits necessaris per obtenir el títol és superior. Aquests ensenyaments de grau, tret d'alguna excepció, habiliten per a l'exercici professional atès que proporcionen coneixements generals bàsics, coneixements específics de caràcter professional i coneixements transversals relacionats amb la formació integral.

Les titulacions de grau s'agruparan en cinc branques de coneixement:

- Arts i Humanitats
- Ciències
- Ciències de la Salut
- Ciències Socials i Jurídiques
- Enginyeria i Arquitectura

Totes les titulacions de grau han d'estar adscrites a alguna de les anteriors branques de coneixement. De manera genèrica, els plans d'estudis nous estan estructurats en matèries, i cada matèria pot contenir una assignatures o diverses. Aquestes assignatures poden ser de tres tipus:

- assignatures de formació bàsica
- assignatures obligatòries
- assignatures optatives

En totes les titulacions, el pla d'estudis tindrà un mínim de 60 crèdits en assignatures de formació bàsica. Aquestes assignatures, tot i ser també obligatòries, es distingeixen de les anomenades assignatures obligatòries perquè els crèdits superats poden ser reconeguts si un estudiant es vol passar a una altra titulació, en funció de la branca a què estiguin adscrites les dues titulacions.

A més, en totes les titulacions de grau, serà obligatori fer un treball de fi de grau de 6 a 30 crèdits, depenent de la titulació.

En algunes titulacions hi pot haver, de manera obligatòria o optativa, pràctiques externes per fer en empreses o institucions diverses. Aquestes pràctiques poden ser d'un màxim de 60 crèdits.

Per conèixer les matèries i assignatures concretes, els crèdits assignats a cadascuna i les possibles pràctiques externes o els crèdits assignats al treball de fi de grau, s'ha de consultar la informació específica de cada pla d'estudis.

El segon cicle porta a l'obtenció del títol de màster. A diferència dels màsters propis (i altres ensenyaments de postgrau), aquest els màster universitaris tenen caràcter oficial, estan reconeguts formalment tant a Espanya com a la resta de països europeus membres de l'EEES, i tenen preus públics, regulats per la Generalitat de Catalunya. Els màsters tenen una extensió que va des de 60 a 120 crèdits ECTS.

El màster oficial ofereix una formació d'alt nivell, especialitzada tant en una àrea específica del coneixement com en àrees interdisciplinàries, amb l'objectiu de millorar les competències específiques en algun àmbit professional o disciplinari. Entre els àmbits professionals als quals s'adrecen, hi ha la recerca. Per això, el màster podrà integrar-se com a part de la formació per a l'obtenció del títol de doctor.

Els màsters tenen una extensió de 60 a 120 crèdits europeus i estan dedicats a la formació avançada, de caràcter especialitzat o multidisciplinari, dirigida a una especialització acadèmica o professional, o bé a promoure la iniciació en tasques de recerca. Molts màsters són intercentres i alguns són interuniversitaris.

El tercer cicle té com a finalitat la formació avançada de l'estudiant en les tècniques de recerca i condueix a l'obtenció del títol de doctorat.

El doctorat és l'estudi de postgrau al qual es pot accedir, com a criteri general, cursant prèviament estudis de màster oficial (període formatiu del doctorat). Aquest màster ha de permetre l'accés al programa de doctorat per poder entrar en el segon període (de recerca), en el qual s'ha d'elaborar la tesi doctoral. La durada depèn del temps necessari per fer la tesi.

Canvis en el cas del sistema universitari català

El procés de construcció i implantació de l'EEES pot analitzar-se en base a tres etapes:

- 1) El disseny i aprovació de les noves titulacions
- 2) El procés d'implantació de les noves titulacions.
- 3) El procés de gestió de les noves titulacions un cop implantades.

Nota: Tot i que podem considerar que les dues primers etapes han estat, en part, "superades" en la mesura en que a data d'avui ja es pot considerar plenament implantat el mapa de titulacions adaptat a l'EEES, l'aprovació recent del Real Decreto 43/2015, que modifica l'ordenació dels ensenyaments universitaris oficials (de grau, màster i doctorat) torna a posar els aspectes relatius a aquestes dues primeres etapes plenament d'actualitat.

1) El disseny i aprovació de les noves titulacions

El canvis més importants en aquesta etapa són:

a) El pas d'un catàleg de títols a una oferta oberta. Si bé és cert que aquest objectiu ha estat àmpliament complert, atès que cada universitat ha tingut llibertat per proposar les seves titulacions, val la pena comentar els riscos que una oferta d'aquestes característiques pot implicar, sobretot per a l'estudiant: l'ús de nomenclatures diferents per titulacions idèntiques o molt similars pot provocar confusió i dificultat d'identificació dels continguts a l'estudiant que s'enfronta a l'elecció de la seva futura carrera; la proliferació excessiva de titulacions pot així mateix provocar una pèrdua de concreció per a l'estudiant, agreujant de nou la seva ja de per si difícil decisió sobre la carrera a triar en el futur.

b) El pas d'una situació d'escassa mobilitat a una major facilitat en el reconeixement de títols a la Unió Europea. És aquesta una de les grans avantatges que sempre s'han admès del nou Espai Europeu d'Educació Superior, i efectivament permet que els estudiants dels diferents països tinguin una titulació acceptada i reconeguda en qualsevol dels països que integren aquest espai comú. No obstant això, també en aquest punt cal assenyalar un risc possible: el reconeixement formal i legal d'aquestes titulacions no implica necessàriament que hi hagi una equivalència real entre els coneixements, competències, etc. dels titulats dels diferents països, encara que el nom de la titulació sigui exactament el mateix o molt semblant. El paper de les agències d'acreditació i avaluació és clau en aquest punt per garantir l'equivalència de qualitat de les diferents titulacions.

c) El pas d'una concepció del crèdit en termes d'hores de docència a una mesura equiparable a nivell europeu, el crèdit ECTS. En la mateixa línia que el canvi a què hem fet referència en l'apartat anterior, l'aplicació del crèdit ECTS afavoreix la mobilitat dels estudiants, així com el reconeixement dels títols en l'espai comú europeu. Però la importància del crèdit ECTS va molt més enllà d'aquesta contribució, ja que aplicar aquest crèdit com a unitat de mesura implica mesurar resultats d'aprenentatge i volum de treball de l'estudiant d'una manera equiparable. Suposa posar l'èmfasi en les hores de treball de l'estudiant, enfront de la concepció vigent fins al moment de crèdit com a hores de docència del professor, i significa per tant un disseny de la docència amb un nou enfocament per part del professorat, que necessàriament ha d'anar molt més enllà d'una mera aplicació mecànica de la fórmula de transformació de nombre de crèdits actuals d'una assignatura en crèdits ECTS.

Els canvis derivats d'aquest nou sistema de comptabilització no afecten únicament a estudiants i professorat, sinó que també tenen implicacions importants en l'organització de la docència i en la planificació global de la mateixa, si es volen evitar sobrecàrregues de treball tant per a l'estudiant com per al professorat, que poden acabar pervertint algunes de les oportunitats del nou sistema.

d) El pas d'uns plans d'estudis les directrius buscaven una determinada formació a un procés en el qual es detecta prèviament la necessitat d'unes determinades competències i es dissenya el pla d'estudis. Això significaria en la pràctica passar d'uns plans d'estudis construïts a partir del sumatori de fragments juxtaposats, en els quals l'estudiant acumulava coneixements de vegades inconnexos i de vegades poc significatius, als dissenys curriculars que parteixen del perfil de graduat que es desitja.

Aquest és potser el punt clau i més discutit també del procés de convergència europea, i sens dubte també el de més difícil aplicació perquè implica un canvi importantíssim a diferents nivells, un canvi en el qual estan implicats absolutament tots els agents que conformen la vida universitària: els òrgans de govern de les diferents universitats, el professorat i també els seus estudiants.

Parlar de competències en el nou model no hauria de significar pensar únicament en aplicar el concepte de "ser competent" a l'estudiant sinó que hauria de servir, al nostre entendre, com una excel·lent oportunitat perquè les universitats i el seu professorat es plantejessin què significa ser competent també cada un d'ells, és a dir: quins canvis s'han de dur a terme les diferents institucions i quins canvis han de plantejar els professors en la seva comesa acadèmic.

2) El procés d'implantació de les noves titulacions.

Aconseguir que el nou marc de convergència en l'EEES sigui, alhora, una oportunitat institucional per a la renovació de l'ensenyament i de l'aprenentatge universitari significarà realitzar un seguit d'actuacions amb implicacions fonamentalment a dos nivells: a) nivell organitzatiu; b) nivell docent, i en aquest últim juguen un paper fonamental tant el professorat com l'alumnat.

A nivell organitzatiu podem considerar les següents implicacions

a) Mesures institucionals d'impuls, com ara informació, sensibilització o, etc. Cal esmentar que aquestes mesures no són o eren necessàries abans del començament del procés, és a dir, una informació i sensibilització del canvi que suposarà a l'EEES, sinó que són especialment importants en el procés de transició, un procés de transició que no finalitzarà fins que les antigues titulacions estiguin completament extingides.

A títol d'exemple, podem assenyalar com a especialment importants en aquest període algunes mesures que considerem imprescindibles:

- Cal posar l'èmfasi en la informació a dos col·lectius d'estudiants, amb necessitats completament diferents: d'una banda l'estudiant que accedeix directament al grau, i per una altra part l'estudiant que està cursant una llicenciatura o una diplomatura i ha de prendre la decisió de adaptar-se o no al nou grau.

En el primer cas, si bé és cert que l'EEES ofereix un ampli ventall de possibilitats de titulació davant del catàleg tancat del sistema anterior. Com ja s'ha esmentat anteriorment, una oferta d'aquestes característiques pot implicar certs riscos per al nou estudiant: l'ús de nomenclatures diferents per a titulacions idèntiques o molt similars pot provocar confusió i dificultat d'identificació dels continguts a l'estudiant que s'enfronta a l'elecció de la seva futura carrera; la proliferació excessiva de titulacions pot així mateix provocar una pèrdua de concreció per a l'estudiant, agreujant de nou la seva ja de per si difícil decisió sobre la carrera a triar en el futur.

En el segon cas, l'estudiant que està cursant una titulació ja existent, s'enfronta a la difícil decisió de mantenir-se en la titulació antiga o adaptar-se a la nova. Per a això, haurà de tenir la possibilitat d'accedir amb suficient antelació a la informació sobre com quedarà la seva situació acadèmica en cas d'adaptar-se, la qual cosa implica que la universitat posi a la seva disposició les taules d'adaptació, reconeixement de crèdits, procediment d'extinció de les titulacions, etc., i més important encara és que aquesta informació estigui a disposició de l'estudiant d'una manera clara i entenedora.

Un element essencial perquè aquest procés d'informació i ajuda a l'estudiant funcioni correctament és que les universitats no oblidin que hi ha diversos col·lectius implicats en aquest procés: si bé la tasca dels tutors és clau, no ho és menys la tasca del personal d'administració i serveis que atén dia a dia a l'estudiant (secretaries de centres, punts d'informació, gestió acadèmica ...), i per tant s'ha de posar un especial èmfasi en la formació d'aquest col·lectiu, i en la seva incorporació als diferents grups de treball a nivell institucional.

- La decisió dels nous estudiants sobre quina carrera triar es porta a terme mentre estàn realitzant seus estudis de secundària. Per tant, es deure a posar una especial cura en la informació i suport que des de les universitats es d' al procés de transició secundària- universitat, en dos sentits: fluïdesa en la informació, i creació de grups de treball de professorat de ambdós nivells educatius, en un intent de col·laboració i de coneixement de tots dos mons, que ara apareix com més imprescindible que mai.

Aquesta col·laboració pot resultar especialment interessant per al professorat universitari de primer any, que podrà així conèixer de primera mà el perfil d'estudiant que tindrà, els seus coneixements, actituds, habilitats, etc.

b) Establiment d'unes directrius que garanteixin i clarifiquin l'escenari d'actuació. En una situació de canvi com la que suposa la implantació i posada en marxa de l'EEES és especialment necessari que hi hagi un escenari normatiu ferma i rigorós que estableixi les necessàries garanties de funcionament per a tots els agents implicats, i que clarifiqui les pautes de funcionament. En aquest sentit, sembla cal que les universitats actuen en diverses línies, establint uns referents clars des del punt de vista acadèmic com mínim en els següents àmbits:

- Existència d'uns criteris de rendiment mínim per poder continuar els estudis, basats en la responsabilitat i en la flexibilitat, que estén a disposició de l'estudiant des del moment en què accedeix a la seva vida universitària.
- Existència d'itineraris flexibles adaptats a la major diversitat de perfils entre estudiants. Ser í a interessant que es prengué en consideració la possibilitat de realització d'itineraris docents flexibles, a temps complet i a temps parcial, donant d'aquesta manera la possibilitat a l'estudiant de triar el seu ritme de realització de les seves estudis, i va permetre-li, si escau, compatibilitzar vida laboral i acadèmica.
- Existència de plans d'acció tutorial, imprescindibles per complir amb un doble objectiu: proporcionar la orientació i formació als estudiants; i dissenyar un itinerari curricular i un pla de formació específic adaptat a les necessitats de cada estudiant. L'heterogeneïtat dels futurs estudiants universitaris requereix que des de la acció tutorial es conegui qui són els estudiants, com aprenen, el seu nivell de preparació, els seus itineraris curriculars, els seus metes d'ocupabilitat, etc. Si la ensenyança universitària ha de canviar seva enfocament centrat en la ensenyament a un altre centrat en l'aprenentatge, això suposarà valorar més les taques de tutoria i d'atenció personal a l'alumnat. Les universitats hi haurà n d'actuar en aquest sentit establint programes de formació de tutors que responguin a les necessitats dels estudiants.
- Existència de plans de formació del professorat. Emfatitzar la importància de l'aprenentatge de l'estudiant equival a afirmar que la clau de la formació resideix en el professorat. Cal, per tant, identificar quines competències ha de mostrar el professorat universitari, els objectius dels plans de formació del professorat, inicial i contínua, i el model que actua com a referència i marc et oric de la formació i l'aprenentatge a la universitat.

Cal generar debats sobre els continguts d'aprenentatge i els estils docents del professorat, ja que aquests debats propicien processos de reflexió sobre la pràctica docent i el contingut del que s'ensenya, les formes mitjançant les quals s'avalua i les actituds que el professorat mostra en les formes d'abordar la seva tasca i en les seves relacions amb els estudiants. D'altra banda, poden facilitar canvis d'actitud orientats a facilitar un millor treball en equip del professorat que comparteix la docència d'una mateixa matèria, possibilitant d'aquesta manera la creació d'equips docents.

3) El procés de gestió de les noves titulacions un cop implantades.

El Real Decreto 1393/2007, estableix que les titulacions universitàries oficials, hauran de ser prèviament verificades pel *Consejo de Universidades*. I que aquesta acreditació inicial (verificació) haurà de ser renovada periòdicament a partir de la data de la verificació o des de l'última acreditació: 4 anys en el cas dels màsters, cada 6 anys en el cas de graus i doctorats (excepte graus de 300 ECTS en que serà cada 7 anys i graus de 360 ECTS en que serà cada 8 anys).

La verificació i l'acreditació formen part d'un procés d'avaluació de caràcter obligatori que han de seguir periòdicament totes les titulacions oficials inscrites al Registre d'Universitats, Centres i Títols (RUCT). Aquest procés d'avaluació global consta de tres fases: verificació, seguiment i acreditació. En aquest procés s'hi barregen diverses normatives (estatal i autonòmiques), diversos agents (les Agències de Qualitat, el *Consejo de Universidades*, el Govern de les CCAA, etc.) i diversos procediments entre agències d'avaluació.

En el cas del sistema universitari català, el Marc per a la verificació, el seguiment, la modificació i l'acreditació dels títols oficials (MVSMA), desenvolupat per l'Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya (AQU) vincula aquests processos d'avaluació de la qualitat (verificació, seguiment, modificació i acreditació), que se succeeixen al llarg de la vida dels ensenyaments, amb l'objectiu d'establir uns lligams coherents entre tots ells i de promoure una major eficiència en la seva gestió.

Verificació

Les propostes de noves titulacions oficials s'han de sotmetre a un procés d'avaluació prèvia: la verificació. En aquest procés, les agències de qualitat emeten un informe d'avaluació **vinculant** per al Consell d'Universitats, que és l'òrgan responsable de la verificació.

AQU Catalunya té les atribucions legals i la competència tècnica per emetre els informes previs d'avaluació per a la verificació d'ensenyaments oficials a Catalunya. Un cop l'ensenyament ha estat verificat, la Generalitat l'ha d'autoritzar perquè es pugui implantar, d'acord amb els criteris de programació que estableixi i la disponibilitat de finançament. Finalment, el Consell de Ministres estableix el caràcter oficial dels títols universitaris i ordena la seva inclusió en el Registre d'Universitats, Centres i Títols (RUCT).

Seguiment

El marc legal vigent estableix que les agències d'avaluació de la qualitat han de fer un seguiment dels títols registrats, basant-se en la informació pública disponible, fins al moment en què s'hagin de sotmetre a l'avaluació per renovar-ne l'acreditació.

El seguiment té dos objectius fonamentals: ser una eina útil per a la gestió de la universitat, que permeti l'avaluació del desenvolupament dels seus ensenyaments a partir de l'anàlisi de dades i indicadors, i l'elaboració, si escau, de propostes de millora que serveixin per corregir les desviacions observades entre el disseny dels títols i el seu desenvolupament ordinari; i ser, juntament amb la visita externa que als centres, una font d'evidències per al procés d'acreditació de les titulacions.

Modificació

El Real Decreto 1393/2007 estableix que les modificacions dels plans d'estudis han de ser aprovades per les universitats d'acord amb els seus estatuts o normes i, si és el cas, d'acord amb la normativa dictada per la comunitat autònoma. Així mateix, estableix que en el cas de que les modificacions afectin el contingut del RUCT aquestes seran notificades al *Consejo de Universidades* que reclamarà de l'agència de qualitat corresponent un informe que tindrà caràcter preceptiu i determinant. En el cas de que aquestes modificacions no suposin, segons el criteri de l'agència, un canvi en la naturalesa i objectius del títol inscrit en el RUCT, l'agència acceptarà les modificacions proposades i n'informarà a la universitat en el termini de tres mesos. També s'estableix que transcorregut aquest termini sense que s'emeti cap informe, la universitat pot considerar acceptada la seva proposta.

D'altra banda, el Marc per a la verificació, el seguiment, la modificació i l'acreditació de titulacions oficials (Marc VSMA), estableix que les propostes de modificació dels títols només poden ser fruit del procés de seguiment i, per tant, són el resultat natural i esperat d'aquest procés. Per aquest motiu cada títol oficial només es pot sotmetre al procés de modificació, com a màxim, un cop cada curs acadèmic.

La sol·licitud de canvis en els títols universitaris duta a terme a través del procés de modificació comporta la introducció a l'aplicació informàtica del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport, de tota la memòria actualitzada i vigent.

Els possibles canvis en els títols universitaris es poden classificar en funció de la seva tipologia:

Modificacions no substancials: canvis menors que milloren el títol i que la universitat pot implantar com a resultat del procés de seguiment. Aquests canvis es recullen en els informes de seguiment i s'incorporen a la memòria del títol quan s'hagi de sotmetre a un procés de modificació.

Modificacions substancials: canvis en el títol verificat que comporten alteracions en la seva estructura o en la seva naturalesa i objectius. A la vegada es poden classificar en dues tipologies:

a) Autoritzables: canvis que afecten a l'estructura del títol però no suposen un canvi en la seva naturalesa i objectius. Aquests canvis se sol·liciten a través del procés de modificació.

b) No autoritzables: canvis substancials que afecten la naturalesa i objectius del títol verificat i no es poden sol·licitar a través del procés de modificació. Aquests canvis només es poden fer efectius sol·licitant la verificació d'un nou títol i extingint el títol implantat.

Acreditació

L'acreditació és la comprovació a partir d'una visita externa que la titulació s'està desenvolupant tal com estava planificada a la verificació.

Totes les titulacions universitàries oficials han de passar pel procés d'acreditació abans dels sis anys a comptar des de la seva verificació inicial (o darrera acreditació), en el cas dels graus i doctorats, i abans dels quatre anys, en el cas dels màsters.

Cada any, les universitats i AQU Catalunya planifiquen conjuntament les visites externes a partir de les titulacions que han d'iniciar el procés d'acreditació.

El procés d'acreditació s'estructura en dues etapes: la visita externa i l'acreditació:

La visita externa: és la comprovació in situ del funcionament de la titulació, el qual queda reflectit en l'informe de visita externa.

L'acreditació: és l'emissió, per part de la comissió específica per àmbit, de l'informe de valoració del funcionament de la titulació, l'informe d'acreditació, a partir de totes les evidències de què AQU Catalunya disposa, especialment l'informe de visita externa.

Estudis propis i extensió universitària.

La UB, com la resta d'universitats del nostre entorn, imparteix ensenyaments adreçats a obtenir títols oficials amb validesa a tot el territori estatal, i ensenyaments propis conduents a obtenir altres títols, que són propis de la Universitat.

Els ensenyaments universitaris propis són aquells estudis conduents a títols propis de la Universitat de Barcelona, aprovats pel Consell de Govern d'acord amb el que reglamentàriament s'estableixi.

Els títols a què condueixen els ensenyaments universitaris propis, d'acord amb el reglament actual són els següents:

a) Cursos de postgrau.

En funció de la càrrega lectiva, els cursos de postgrau es classifiquen en els tipus següents i permeten obtenir els documents acreditatius següents:

- **Màster**, amb una càrrega igual o superior a 60 crèdits ECTS. Superar-los permet obtenir un títol de màster.
- **Curs d'especialització**, amb una càrrega igual o superior a 30 ECTS. Superar-los permet obtenir un títol de diploma d'especialització / de postgrau.
- **Expert**, amb una càrrega igual o superior a 15 crèdits ECTS. Superar-los permet obtenir un títol d'expert.
- **Curs superior universitari**, amb una càrrega inferior a 15 crèdits ECTS. Superar-los permet obtenir un títol de curs superior universitari.

b) Cursos d'extensió universitària.

Els cursos d'extensió universitària són cursos o seminaris proposats per qualsevol de les entitats definides com a centre responsable. Permeten obtenir:

- Un **diploma d'extensió universitària** si tenen una càrrega de 30 o més crèdits ECTS
- Un **certificat d'extensió universitària** si tenen una càrrega de menys de 30 crèdits ECTS.

Per accedir a aquests cursos no cal estar en possessió de cap titulació universitària.

En tots els casos, és el Consell Social ha de fixar els preus per la prestació de serveis corresponents als ensenyaments propis.

Els títols propis de la Universitat, amb la seva denominació específica, són atorgats pel rector o rectora.

Documentació de referència ²

1. Constitución Española (CE).

<http://www.boe.es/legislacion/documentos/ConstitucionCATALAN.pdf>

2. Ley Orgánica 6/2001, de 21 de diciembre, de Universidades. (LOU)
3. Ley Orgánica 4/2007, de 12 de abril, por la que se modifica la Ley Orgánica 6/2001, de 21 de diciembre, de Universidades. (LOMLOU) (*)

<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2001-24515>

4. Llei 1/2003, de 19 de febrer, d'universitats de Catalunya. (LUC) (*)

http://portaljuridic.gencat.cat/ca/pjur_ocults/pjur_resultats_fitxa?action=fitxa&documentId=310153

5. Estatut de la Universitat de Barcelona. (*)

<http://www.ub.edu/web/ub/ca/universitat/organitzacio/normatives/estatut/estatut.html>

6. Real Decreto 1044/2003 sobre el procedimiento de expedición por las universidades del Suplemento Europeo al título.

<http://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2003-17310>

7. Real Decreto 1125/2003 por el que se establece el sistema europeo de créditos y el sistema de calificaciones.

https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2003-17643

8. Real Decreto 49/2004 de 19 de enero, sobre homologación de planes de estudios y Títulos de carácter oficial y validez en todo el territorio nacional.

https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2004-1303

9. Real Decreto 55/2005 por el que se regulan los estudios de Grado.

https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2005-1255

10. Real Decreto 56/2005 por el que se regulan la estructura de las enseñanzas y los Estudios de Postgrado.

² S'han marcat amb (*) les referències bàsiques per la preparació del bloc.

https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2005-1256

11. Real Decreto 1509/2005 por el que se modifican los dos anteriores.

https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2005-20881

12. Real Decreto 1393/2007, de 29 de octubre, por el que se establece la ordenación de las enseñanzas universitarias oficiales. (*)

<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2007-18770>

13. Real Decreto 1509/2008, de 12 de septiembre, por el que se regula el Registro de Universidades, Centros y Títulos.

<https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2008-15464>

14. Real Decreto 1892/2008, de 14 de noviembre, por el que se regulan las condiciones para el acceso a las enseñanzas universitarias oficiales de grado y los procedimientos de admisión a las universidades públicas españolas.

<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2008-18947>

15. Real Decreto 861/2010, de 2 de julio, que modifica el RD 1393/2007.

<https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2010-10542>

16. Real Decreto 99/2011, de 28 de enero, por el que se regulan las enseñanzas oficiales de doctorado. (*)

<http://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2011-2541>

17. Real Decreto 543/2013, de 12 de julio, por el que se modifican el RD 1393/2007, el RD 99/2011 y el RD 1892/2008.

https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2013-7710

18. Real Decreto 43/2015, de 2 de febrero, por el que se modifica el Real Decreto 1393/2007, de 29 de octubre, por el que se establece la ordenación de las enseñanzas universitarias oficiales, y el Real Decreto 99/2011, de 28 de enero, por el que se regulan las enseñanzas oficiales de doctorado.

https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2015-943

19. Normativa de cursos de Postgrau i Extensió Universitària, aprovada pel Consell de Govern el 15 de febrer de 2016. (*)

http://www.ub.edu/apostgrau/docs/normativa_2016_ok.pdf